

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۵۱۹۷

دانشگاه گیلان

دانشگاه فردوسی مشهد

دانشکده علوم اداری و اقتصادی

جهت اخذ دانشنامه کارشناسی ارشد

در رشت: علوم اقتصادی

موضوع:

تعیین معیارهای لازم برای تخصیص بهینه

اعتبارات در استان سمنان

استاد راهنما:

دکتر منصور خلیلی عراقی

استادان مشاور:

دکتر حسین عباس نژاد

دکتر صباحی

نگارش:

علیرضا بارانی

مهر ۱۳۷۶

۲۵۱۹۷

بسمه تعالی

(صور تجلسه دفاع از پایان نامه)

با تائیدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (عج) جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد آقای علیرضا بارانی در رشته علوم اقتصادی تحت عنوان:

« تعیین معیارهای لازم برای تخصیص بهینه اعتبارات در استان سمنان »

در تاریخ ۲۴/۷/۷۶ در دانشکده علوم اداری و اقتصادی دانشگاه فردوسی مشهد برگزار گردید.

هیأت داوران که قبلاً رساله ایشان را مطالعه نموده‌اند، پس از استماع دفاعیات و پرسشهای لازم در

زمینه علمی و تحقیقاتی ایشان نتیجه را بشرح زیر اعلام می‌دارد.

□ پایان نامه در وضع فعلی مورد قبول است و نامبرده نمره **۸۰** را با امتیاز عالی دریافت نمود.

□ پایان نامه در وضع فعلی با تصحیحات جزئی مورد قبول است و نامبرده نمره

امتیاز **۷۰** مورد قبول خواهد بود.

□ پایان نامه و پروژه نیاز به تکمیل دارد و پس از تائید هیأت داوران نمره اعلام خواهد شد. / الف

اعضاء هیأت داوران:

استاد راهنما: آقای دکتر منصور خلیلی عراقی

استاد مشاور: آقای دکتر عباسی نژاد

استاد مشاور: آقای دکتر عباسی

استاد مدعو: آقای دکتر سعید مرنضوی

رشته تخصصی: اقتصاد
 برای: **برای: علیرضا بارانی**
 امضاء: **استاد راهنما**
 امضاء: **استاد مشاور**
 امضاء: **استاد مشاور**
 امضاء: **استاد مدعو**

رونوشت: - معاونت تحصیلات تکمیلی دانشکده

- اداره آموزش دانشکده

- مدیر گروه آموزشی

تقدیم می‌دارم به:

اسطوره استواریم پدر

و همدم لحظات تنهائیم مادر

که موفقیت‌هایم را مدیون زحمات بی‌شائبه آنان هستم

همچنین همسر عزیزم که این اوقات به ایشان تعلق داشت.

تقدیر و تشکر

«من علمنی حرفاً فقد صیرنی عبداً» "امام علی (ع)"

هرکس به من کلمه‌ای بیاموزد، مرا بنده خود کرده است.

حمد و سپاس بیکران به محضر پرفیض حضرت حق که هستی را تجلی انوار خود قرار داد و خرد را اسباب تکامل انسان.

در مقام شاگردی بر خود واجب می‌دانم که از راهنمائیهای علمی استاد ارجمندم جناب آقای دکتر منصور خلیلی عراقی که نه تنها در طی تدوین این رساله، بلکه در مراحل دوران تحصیل وقت خود را بدون هیچ منتهی نثارم کردند، صمیمانه و با تمام وجود تشکر نمایم.

همچنین از استاد گرامی ام جناب آقای دکتر حسین عباس نژاد بخاطر رهنمودهای ارزنده‌شان بعنوان مشاور در تدوین پایان نامه که افتخار شاگردی ایشان را نیز در دوره قبلی تحصیلاتم داشته‌ام و همچنین از دیگر استاد مشاورم جناب آقای دکتر صباحی که کمال همکاری را در این رابطه با اینجانب داشته‌اند تشکر و تقدیر می‌نمایم.

در پایان از همکاری جناب آقای صمد برزویان بخاطر برنامه کامپیوتری و جناب آقای ناصر سارکی به خاطر مساعدت‌هایشان بسیار سپاسگزارم.

چکیده:

توسعه اقتصادی را می‌توان جریانی دانست که در طی آن درآمد حقیقی سرانه در جامعه مورد نظر افزایش یافته بدون اینکه توزیع درآمد بدتر گردد. به عبارت دیگر فرآیندی است برای بهبود وضعیت اکثر مردم. برای نیل به این هدف که تأکید آن نیز بر عدالت می‌باشد، باید ابتدا از وضع موجود جامعه اطلاع حاصل نموده، سپس وضع مطلوب را با توجه به تفاوت‌های موجود بین نظام‌های ارزشی گوناگون، در جوامع تبیین نمود.

از طرفی توجه به این نکته لازم است که یکی از ویژگی‌های اصلی جوامع در حال توسعه، وجود دوگانگی‌های مختلف در آنها است. به علت رشد نامتعادل بخش‌های مختلف، بازدهی عوامل تولید نیز در هر یک از این بخش‌ها متفاوت بوده است و نهایتاً منجر به عدم تخصیص بهینه منابع خواهد شد. از آنجا که این بخش‌ها با همدیگر ارتباطی مؤثر ندارند، لذا فاصله آنها روزبه‌روز افزایش می‌یابد و لزوم استفاده از برنامه‌ریزی منطقه‌ای برای دستیابی به اهداف توسعه، بدلیل ناتوانی برنامه‌ریزی جامع، بیش از پیش احساس می‌گردد.

در همین راستا برای شناسایی امکانات بالقوه و بالفعل شهرستان‌های استان سمنان، تحقیقی تحت عنوان "تعیین معیارهای لازم برای تخصیص بهینه اعتبارات در استان سمنان" صورت پذیرفته است. در این تحقیق با استفاده از آمار و اطلاعات مربوط به سال ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ (برخی اطلاعات مربوط به این سالها که در دسترس نبوده‌اند از سالهای ۱۳۶۶ و ۱۳۷۴ جایگزین شده‌اند) با کمک برنامه کامپیوتری اکسل، ۸۹ شاخص اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محاسبه شده و به کمک تکنیک تجزیه به مؤلفه‌های اصلی و نیز روش تاکسونومی عددی، شهرستان‌های این استان در دو سطح بخشی (هفت بخش) و کلی رتبه‌بندی شده‌اند. نهایتاً به کمک روش جدول ارتقاء، پیشنهاداتی جهت رفع محرومیت شهرستان‌های زیر خط توسعه یافتگی ارائه نموده‌ایم.

نتایج حاصل از تحقیق فوق دربرگیرنده نکات ذیل می‌باشد:

۱- در دهه ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۵ از شدت توسعه‌نیافتگی در سطح کل استان کاسته شده است.

۲- در این فاصله زمانی، درصد بهبودی توسعه‌نیافتگی شهرستان‌های محروم، کمتر از بهبود

توسعه نیافتگی شهرستانهای برخوردار بوده است و یا به عبارتی شدت دوگانگی بین شهرستانها افزایش یافته است.

۳- هر چه فاصله شهرستانها از مرکز استان بیشتر می شود، بر درجه توسعه نیافتگی آنها نیز افزوده می گردد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
	فصل اول
	نگاهی گذرا به ویژگیهای استان سمنان
۲	۱-۱- پیشینه تاریخی استان
۲	۲-۱- مشخصات کلی و خصوصیات عمده جغرافیایی
۳	۳-۱- زبان
۳	۴-۱- تقسیمات کشوری
۶	۵-۱- ارتفاعات
۷	۶-۱- رودخانه‌های مهم استان:
۸	۷-۱- آب و هوا:
۹	۸-۱- جمعیت و نیروی انسانی:
۱۴	۹-۱- ویژگیهای اقتصادی
۱۴	۱-۹-۱- کشاورزی
۱۶	۲-۹-۱- صنعت و معدن:
۱۸	۳-۹-۱- خدمات و بازرگانی:
۱۹	۱۰-۱- امور اجتماعی
۱۹	۱-۱۰-۱- آموزشی و فرهنگی:
۲۱	۲-۱۰-۱- بهداشت و درمان:
۲۱	۳-۱۰-۱- ویژگیهای واحدهای مسکونی:

فصل دوم

.....	کلیات و مفاهیم
۲۳	۱-۲- کلیات
۲۳	۱-۱-۲- مسئله تحقیق :
۲۴	۲-۱-۲- فرضیات تحقیق :
۲۴	۳-۱-۲- روش پژوهش :
۲۴	۴-۱-۲- واحد تحقیق
۲۴	۵-۱-۲- اهداف تحقیق
۲۷	۶-۱-۲- سابقه علمی تحقیق
۳۰	۲-۲- مفاهیم
۳۰	۱-۲-۲- توسعه
۳۶	۲-۲-۲- دوگانگی منطقه‌ای
۳۷	۱-۲-۲-۲- منطقه
۳۸	۲-۲-۲-۲- دوگانگی
۴۵	۳-۲-۲- برنامه‌ریزی :
۴۶	۱-۳-۲-۲- مسایل اساسی برنامه‌ریزی
۴۷	۲-۳-۲-۲- توجه لازم به انتخابهای استراتژیک
۴۸	۳-۳-۲-۲- نهادسازی جهت ارزیابی از برنامه‌های توسعه
۴۹	۴-۲-۲- برنامه‌ریزی منطقه‌ای :

فصل سوم

روش های تحقیق

۵۲	۳-۱- متدومه :
۵۴	۳-۲- روش تجزیه به مؤلفه های اصلی
۶۱	۳-۳- روش تاکسونومی عددی
۶۵	۳-۴- روش جدول ارتقاء
۶۸	ضمیمه شماره (۱)
	تجزیه به مؤلفه های اصلی
	ضمیمه شماره ۲
۷۳	محاسبه ضرایب مؤلفه های اصلی بوسیله نرم افزار SPSS

فصل چهارم

	بررسی و انتخاب شاخصها
۷۶	۴-۱- انتخاب شاخصهای سنجش توسعه :
۷۷	۴-۲- مشکلات شاخصها
۷۸	۴-۳- ضوابط و نحوه انتخاب شاخصها:
۸۰	۴-۴- معیارهای آموزشی و فرهنگی :
۸۳	۴-۵- معیارهای اقتصادی
۸۳	۴-۵-۱- بخش صنعت:
۸۶	۴-۵-۲- بخش کشاورزی
۸۹	۴-۵-۳- بخش اشتغال

۶-۴ معیارهای اجتماعی	۹۱
۴-۶-۱- شاخصهای امکانات زندگی	۹۱
۴-۶-۲ شاخصهای بخش ارتباطات:	۹۲
۴-۷ معیارهای بهداشتی و درمانی:	۹۴

فصل پنجم

نتایج و پیشنهادات	
۵-۱- نتایج کلی	۹۹
۵-۲ نتایج بخشی در سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵	۱۰۵
۵-۲-۱ معیارهای آموزشی فرهنگی	۱۰۵
۵-۲-۲ معیارهای اقتصادی	۱۰۸
۵-۲-۲-۱ بخش صنعت	۱۰۸
۵-۲-۲-۲ بخش کشاورزی	۱۱۱
۵-۲-۲-۳ بخش اشتغال	۱۱۴
۵-۲-۳ معیارهای اجتماعی	۱۱۴
۵-۲-۳-۱ بخش امکانات زندگی	۱۱۴
۵-۲-۳-۲ بخش ارتباطات	۱۱۷
۵-۲-۴ معیارهای بهداشتی و درمانی	۱۲۰
۵-۳ پیشنهادات	۱۲۵
تعاریف و مفاهیم	۱۲۸
منابع و مأخذ	۱۳۷

اطلاعات مورد نیاز سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ به تفکیک شهرستان	۱۴۱
موقعیت جغرافیایی استان سمنان	۱۴۸

چکیده انگلیسی

فهرست جداول و نمودارها

شماره	عنوان	صفحه
۱-۱	تقسیمات کشوری استان سمنان به تفکیک شهرستان ۱۳۷۴	۴
۲-۱	جمعیت شهرهای استان سمنان ۱۳۷۰-۱۳۵۵	۵
۳-۱	تعداد آبادیها و جمعیت روستائی استان برحسب بخش ۱۳۷۰-۱۳۵۵	۶
۴-۱	جمعیت استان به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی در سالهای مختلف	۱۰
۵-۱	جمعیت شهری و روستائی استان به تفکیک شهرستان ۱۳۷۵-۱۳۶۵	۱۱
۶-۱	جمعیت بیکار و نرخ بیکاری براساس نتایج سرشماری ۱۳۶۵ و ۱۳۷۰	۱۳
۷-۱	جمعیت بیکار و نرخ بیکاری براساس نتایج سرشماری ۱۳۷۵	۱۳
۸-۱	توزیع اراضی کشاورزی استان و تسهیلات پرداختی بانکها به بخش کشاورزی ۱۳۷۴	۱۶
۹-۱	خلاصه فعالیتهای صنعتی بخش خصوصی (پروانه بهره‌برداری) ۱۳۷۴-۱۳۷۰	۱۷
۱۰-۱	خلاصه پروانه‌های بهره‌برداری بخش خصوصی در سال ۱۳۷۴ به تفکیک شهرستان ۱۷	۱۷
۱۱-۱	تعداد کارگاههای بزرگ صنعتی دارای ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر و تسهیلات پرداختی بانکها به بخش صنعت و معدن به تفکیک شهرستان	۱۷
۱۲-۱	میزان تسهیلات پرداختی بانکها به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۷۴	۱۹
۱۳-۱	تعداد دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی به تفکیک شهرستان	۲۰
۱۴-۱	تسهیلات پرداختی بانکهای استان به بخش مسکن و ساختمان به تفکیک شهرستان ۱۳۷۴	۲۱
۱-۲	طبقه‌بندی سطح توسعه‌نیافتگی ۲۳ استان کشور در سال ۱۳۵۶	۲۸
۲-۲	طبقه‌بندی سطح توسعه‌نیافتگی ۲۴ استان کشور در سال ۱۳۶۵	۲۹
۱-۳	جدول فرضی ضریب همبستگی بین متغیرها	۵۷

- ۱-۱-۵: تعیین درجه توسعه نیافتگی شهرستانهای استان با استفاده از روش مؤلفه‌های اصلی و تاکسونومی ۱۰۲
- ۲-۱-۵: نمودار مقایسه درجات توسعه نیافتگی شهرستانهای استان بین سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ ۱۰۳
- ۳-۱-۵: نمودار مقایسه درجات توسعه نیافتگی شهرستانهای استان بین سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ (دایره توسعه در مرکز) ۱۰۴
- ۱-۲-۵: تعیین درجه توسعه نیافتگی بخش آموزشی و فرهنگی با استفاده از روش مؤلفه‌های اصلی و تاکسونومی ۱۰۶
- ۱-۲-۵: جدول معیارها (شاخص‌های) آموزشی و فرهنگی به تفکیک شهرستان ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ ۱۰۷
- ۲-۲-۵: تعیین درجه توسعه نیافتگی بخش صنعت ۱۰۹
- ۲-۲-۵: جدول معیارهای اقتصادی بخش صنعت در سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ ۱۱۰
- ۳-۲-۵: تعیین درجه توسعه نیافتگی بخش کشاورزی ۱۱۲
- ۳-۲-۵: جدول معیارهای اقتصادی بخش کشاورزی به تفکیک شهرستان ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ ۱۱۳
- ۴-۲-۵: تعیین درجه توسعه نیافتگی بخش اشتغال ۱۱۵
- ۴-۲-۵: جدول معیارهای اقتصادی بخش اشتغال به تفکیک شهرستان ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ ۱۱۶
- ۵-۲-۵: تعیین درجه توسعه نیافتگی بخش امکانات زندگی ۱۱۸
- ۵-۲-۵: جدول معیارهای اجتماعی بخش امکانات زندگی به تفکیک شهرستان ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ ۱۱۹
- ۶-۲-۵: تعیین درجه توسعه نیافتگی بخش ارتباطات ۱۲۱

- ۱۲۲ ۵-۲-۶: جدول معیارهای اجتماعی بخش ارتباطات
- ۱۲۳ ۵-۲-۷: تعیین درجه توسعه نیافتگی بخش بهداشت و درمان
- ۱۲۴ ۵-۲-۷: جدول معیارهای بهداشتی و درمانی
- ۱۲۹ ۵-۳-۱: رتبه توسعه یافتگی بخش های مختلف شهرستانهای استان ۷۵-۱۳۷۴
- ۱۳۰ ۵-۳-۲: جدول ارتقاء شاخصهای توسعه منطقه ای بخش آموزشی و فرهنگی
- ۱۳۱ ۵-۳-۳: جدول ارتقاء شاخصهای توسعه منطقه ای بخش صنعت
- ۱۳۲ ۵-۳-۴: جدول ارتقاء شاخصهای توسعه منطقه ای بخش کشاورزی
- ۱۳۳ ۵-۳-۵: جدول ارتقاء شاخصهای توسعه منطقه ای بخش اشتغال
- ۱۳۳ ۵-۳-۶: جدول ارتقاء شاخصهای توسعه منطقه ای بخش امکانات زندگی
- ۱۳۴ ۵-۳-۷: جدول ارتقاء شاخصهای توسعه منطقه ای بخش ارتباطات
- ۱۳۵ ۵-۳-۸: جدول ارتقاء شاخصهای توسعه منطقه ای بخش بهداشتی و درمانی
- ۱۳۶ ۵-۳-۹: شدت نابرابری بخشهای مختلف استان سمنان ۷۵-۱۳۷۴